

Češka, Josef

[Oliva, Pavel. Zrození řecké civilizace]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1977-1978, vol. 26-27, iss. E22-23, pp. 299-300

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109285>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Poměrně značná pozornost byla věnována latinské sémantice. N. A. Gončarova (Minsk) se zabývala otázkou, jak lze využít vědecké metody substituce při zkoumání funkční a sémantické struktury latinského slovesa. N. A. Višněvskaja (Kijev) se pokusila s použitím sémantických kritérií o klasifikaci latinských substantivních synonym. S. S. Paňko (Kijev) se zabýval sémantickou klasifikací latinských substantiv odvozených pomocí suffixu *-ario-*. E. M. Vol'f (Moskva) hovořil o metodice sémantické analýzy atributivních skupin v klasické latině. A. V. Podosinov (Moskva) pojednal o sémantice předložek a pádů místního významového zabarvení v antické zeměpisné literatuře.

Příspěvek k textové interpretaci Horatiovy Ódy I 5 byl námětem referátu J. M. Borovského (Leningrad) a jen velmi volně s jednáním konference souvisela přednesená stať P. Csillágyiho (Budapešť) *Making Use of the Ancient Literature's Portrayal to Interpret the Augustan Legislation on Family Relations*.

Přitažlivou součástí konference byla celá řada exkurzí po městě i do okolí Jerevanu. Jedna z nich vedla do urartských pevností Erebuni a Tejšebajni (8.–7. stol. př. n. l.), tyčících se při jižním okraji města, jiná na východ k nedávno rekonstruovanému pozdně helénistickému chrámu v Garni (1. stol. n. l.) a k pozoruhodnému klášternímu komplexu Geghard z raného středověku (12.–13. stol.), další pak západním směrem k zbořeninám chrámu Zvartnoc ze 7. stol. n. l., rozkládajícím se nedaleko vykopávek starověké lokality z 2. stol. př. n. l., a do katedrály arménsko-gregoriánské církve v Ečmiadzinu, založené již v r. 303 n. l. Poslední exkurze směřovala potom na sever k jezeru Sevan a jeho dvěma středověkým chrámkům (9. a 12. stol. n. l.) na malebném jezerním poloostrově.

Antonín Bartoněk

Pavel Oliva, Zrození řecké civilizace. Nové obzory vědy, sv. 17. Academia Praha 1976. Stran 180 + 32 stran obrazových příloh. Cena brož. výtisku Kčs 28,—.

Historické interpretace často skepticky posuzovaných, ale stále populárních řeckých bájí, vtělených do Homérovy epiky i jiných děl řecké literatury, a nové výsledky archeologického i jazykovědného výzkumu jsou třemi základními zdroji umožňujícími nabývat přesnější vědomosti o nejstarších dějinách antického světa. Rozluštění krétského lineárního písma B vneslo nové světlo na egejskou společnost v druhém tisíciletí př. n. l. a otevřelo nové otázky v bádání o genezi řecké civilizace. Dále však zůstávají tzv. temná staletí na přelomu druhého a prvního tisíciletí př. n. l., jež jsou spíše předělem než mostem mezi značně vyspělou krétsko-mykénskou civilizací a archaickým řeckým obdobím.

Ve své nové publikaci shrnuje P. Oliva všechny nové poznatky, osvětlující společenský vývoj v egejském prostoru od počátků neolitu až k vrcholům bronzového věku (str. 7–27), a podrobně si všímá problematiky související se zánikem mykénské civilizace a s jejím dozníváním ve zmíněných „temných staletích“ (str. 28–44), kdy také došlo k historickému rozdělení řeckých kmenů na Balkáně i v celé egejské oblasti.

Zrození řecké civilizace, jež se stala základem celé civilizace antické i východiskem veskeré pozdější evropské kultury, nehledá autor v samých počátcích řeckých dějin, nýbrž v době, kdy se utvářely městské státy, tj. kdy se formovala řecká polis. Studium tohoto období se ostatně sám P. Oliva již dlouho soustavně zabývá a k jeho objasnění přispěl kromě četných článků zejména dvěma vědeckými monografiemi (*Raná řecká tyrannis*, Praha 1954, a *Sparta a její sociální problémy*, Praha 1971) a jednou populárně psanou knížkou (*Solón*, Praha 1971). Lze tedy říci, že ve své nové práci těží namnoze z výsledků, k nimž ve svém vědeckém výzkumu sám dospěl; a činí tak způsobem, který nejlépe ocení všichni, kdo až dosud postrádali syntetické vylišení řeckých dějin se zachycením veskeré základní problematiky, aniž by přitom výklad zabíhal do podrobností a ztrácel na srozumitelnosti.

Uspořádání látky se neřídí přísně chronologickými požadavky, nýbrž se zřetelem ke genetickým souvislostem je zároveň podřízeno hlediskům etnickým a zeměpisným či historickoteritoriálním. Nejdříve je totiž podán výklad o Spartě a dórské Krétě (str. 45–61), potom souhrnně o kolonizaci a sociálních přeměnách s ní souvisejících (str. 62–100) a posléze jsou vylišeny dějiny Athén od nejstarších dob do roku 500 př. n. l. (str. 101–125). Všechny kapitoly jsou bohaté na faktografické údaje, ale jejich přínos je především v teoreticky zdůvodněném syntetickém pohledu na celkový vývoj, který takto nabývá náležité vnitřní logičnosti.

Širšímu prostředí však autor věnuje poněkud méně pozornosti, třebaže se zabývá i takovými otázkami, jako např. z kterého vlastně semitského písma — z kenaanského, aramejského nebo foinického — převzali Řekové svou abecedu (str. 39 n.), a třebaže např. oslabení Hippiovy moci vysvětluje mimo jiné také rozšířením perské moci v Egejském moři (str. 121 n.). Jinak ovšem zcela po právu odmítá modernizační tendence některých historiků, kteří ve velké řecké kolonizaci přeceňují význam řemeslné výroby a obchodu (str. 66 n.).

Při pročitání knížky jsem si všiml dvou formulačních nedopatření. Na str. 60 je ve spojení „svobodná voikea“ nevhodně užito dvojsmyslného adjektiva svobodný; bylo by proto lépe užít termínu „neprovdaná voikea“, neboť šlo o ženu nemající osobní svobodu. A na str. 124 chybí ve výkladu o ostrakismu údaj o tom, že se každý rok athénští občané hlasováním vyjadřovali, zda se má ostrakismos konat. Z formulace o ostrakizovaném občanu, podle níž „rozsudek nabyt platnosti tehdy, jestliže shodným způsobem hlasovalo alespoň 6000 občanů“ (tamtéž), může pak vyplynout mylná představa; že se jméno ostrakizovaného občana musilo objevit na 6000 odevzdaných střepeinách; ve skutečnosti musilo být alespoň tolik střepein (ostrak) odevzdáno a ten občan, jehož jméno napsalo nejvíce hlasujících, byl poté nucen opustit na deset let Athény.

Jako poslední kapitola je k výkladu o hospodářském a společenském vývoji připojena charakteristika umění, literatury a myšlení v archaickém Řecku (str. 126—147). Jde o hutné shrnutí kulturních dějin, které ovšem nejsou ani v předchozích kapitolách opomíjeny; naopak autor často při líčení historických událostí cituje prozaická i básnická díla a také jinak si všímá významných kulturních výtvorů v jejich dobových souvislostech. V závěrečném kulturním přehledu může však na str. 127 udivit povýšení aiolské hlavice na samostatný architektonický styl, poněkud anachronisticky zní, mluví-li se na str. 140 nejen o lidových starořeckých písních, ale také o koledách, a na str. 145 není uvedeno, jaký filozofický obsah má Hérakleitův logos.

Poněvadž se P. Oliva zabývá i výtvarným uměním, zasloužila by si v seznamu literatury (str. 151—155) zmínky práce O. Pelikána *Dějiny antického umění*, která vyšla jako vysokoškolská skripta ve Státním pedagogickém nakladatelství již ve třech vydáních (roku 1971, 1972 a 1975). Jinak ovšem vybraná literatura, v níž převažují nejnovější díla světové vědecké produkce, svědčí o vynikající autorově orientovanosti v bibliografii svého oboru i o jeho důkladné znalosti nejhodnotnějších prací z dané tematiky. Proto lze soudit, že asi jen vzhledem k širšímu čtenářskému zájmu pojal do svého seznamu z domácí literatury také některé publikace, jež svým zpracováním i zaměřením patří do popularizační publicistiky.

Nová Olivova knížka o zrození a historickém zformování řecké civilizace — tak by totiž měl ve shodě s obsahem znít její název — bude vítanou příručkou pro vysokoškolské studenty historie a jistě plně uspokojí i jiné čtenáře, kteří po ní se zájmem sáhnou. Jejich očekávání ostatně nezklamou ani vhodné vybrané obrazové přílohy a dobrým vodítkem jim budou i tři mapky (str. 148—150) a podrobný rejstřík (str. 161 až 176).

Josef Česka

Ladislav Vidman, Psáno do kamene (Antická epigrafie). Nové obzory vědy, sv. 16. Academia Praha 1975. Stran 188 + 18 kříd. příloh. Cena brož. výtisku Kčs 27,—.

Velké kvantum pramenného materiálu, které se z antického starověku dochovalo nápisně, uvedlo již v minulém století v život vědní disciplínu, nazývanou epigrafie či epigrafika. V dějinách naší vědy sice nebyly ty podmínky jako na půdě, která kdysi patřila přímo do rámce antického světa, ale přesto se mezi světově známými epigrafiky prosadili dva čeští badatelé: roku 1960 zesnulý akad. Antonín Salač a jeho žák Ladislav Vidman, autor publikace, které poprvé českého čtenáře o epigrafii (preferenci tohoto názvu zdůvodňuje autor na str. 10) soustavně i všestranně informuje. Knížka *Psáno do kamene*, určená nejen specialistům, ale i všem zájemcům o poznání antického světa, však zároveň ukazuje, že nikdo nemůže být epigrafikem, kdo nezná dějiny antického světa a jeho reálie, a že právě studium nápisů tuto znalost dále prohlubuje a upřesňuje.

Autor publikace ovládá dokonale epigrafickou teorii i metodiku a jeho praktická epigrafická činnost mu poskytla množství konkrétního materiálu, z něhož mohl vybrat vhodně i zajímavé příklady, některé dokonce i humorné (např. na str. 68 se vypráví o tom, jak byl žertovně sestaveným falzem uveden v omyl nejmenovaný švýcarský